

Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya

Departament de Teoria i Història de l'Educació

Universitat de Barcelona

Programa de Doctorat "Activitat Física i Esport"

Bienni 2001-2003

**ESPORT, INTERVENCIÓ EDUCATIVA
I EXCLUSIÓ SOCIAL.
UN ESTUDI DE CASOS.**

Per optar al títol de:
Doctora per la Universitat de Barcelona.

Tesi doctoral presentada per Cati Gómez Lecumberri.

Direcció: Dra. Núria Puig Barata i

Dr. Gaspar Maza Gutiérrez.

2009

**CAPÍTOL 11.-
GLOSSARI**

CAPÍTOL 11.- GLOSSARI¹

Acomodació (capítol 2): modificació dels esquemes de coneixement per a superar el conflicte educatiu i recuperar una situació d'equilibri a partir de la interpretació i elaboració de les noves dades.

Activitat cognitiva (capítol 6): és un procés múltiple que implica harmònicament totes les funcions mentals i els processos psicològics bàsics (llenguatge, pensament, memòria, percepció, creativitat, atenció, emocions i consciència), i que capacita a la persona per a processar, integrar i relacionar la informació rebuda.

Afàsia de Wernike (capítol 6): trastorn del llenguatge que suposa poder parlar fluidament, però sense sentit i baixa comprensió del llenguatge.

Alexitímia (capítol 6): incapacitat per a reconèixer i expressar les pròpies emocions i sentiments. Moltes dificultats per mostrar i expressar sentiments i afectivitat.

Agressió (capítol 6): potencialitat o impuls de tots els éssers vius; permet l'autodefensa, la rivalitat, la competitivitat, l'instint de supervivència, i l'energia que ens orienta per a fer certes accions. La socialització serà la responsable de moldejar i canalitzar l'agressió utilitzant eines com l'educació, la repressió,... Poden haver agressions sense violència (furs, competicions,...), però tota violència dur implícita una càrrega d'agressió.

¹ Després de cada entrada hi trobem entre parèntesis el capítol en el que es pot trobar el terme.

Anhedonia (capítol 7): és la incapacitat de sentir plaer o gaudir del que ens envolta. Aquesta incapacitat pot ser general o centrar-se en algunes de les activitats diàries (poc ganes de menjar, poc ganes de relacionar-se...). Aquesta incapacitat es dona en brots d'esquizofrènia, en els síndromes d'abstinència a les drogues i en depressions. La causa pot ser una alteració de la segregació de la dopamina, substància encarregada de regular l'activació arousal.

L'anhedonia desapareix a la vegada que ho fan els símptomes depressius.

Ansietat, trastorn (capítol 6): estat de inseguretat i por desmesurada, causada per una amenaça imaginària o anticipada. Aquest tipus de trastorn inclouen les fòbies, les obsessions-compulsions, desordres de pànic i estrès post-traumàtic.

Apraxia (capítol 6): alteracions de la capacitat de començar i executar moviments voluntaris precisos, tot i que no cal que hi hagi paràlisi muscular

Aprèntatge (capítol 2): canvi permanent del comportament, que es reflexa en un augment dels coneixements o habilitats, aconseguits a través de la experiència i que pot incloure l'estudi, la instrucció, la observació o la pràctica.

Aprèntatge associatiu (capítol 2): es forma una associació entre dos fets, el condicionament clàssic i el condicionament operant en són dos exemples.

Aprèntatge observacional (capítol 2): aquell que s'assoleix per la observació i imitació del comportament d'un model.

Aprèntatge social (capítol 2): teoria definida per Bandura, que manté que els comportaments s'aprenen observant i imitant a models i es mantenen a través de reforç.

Arousal, activació (capítol 2): és l'activació general fisiològica, elèctrica i psicològica de l'organisme que condiciona els estats d'atenció, vigília i son. Segons la llei de Yerkes-Dodson, el rendiment màxim per a fer una tasca, es produeix amb nivells intermedis d'activació arousal. Una activació arousal baixa o sobreactivada ens dificulta el rendiment.

Assimilació (capítol 2): percepció de la realitat segons els filtres perceptius. Serà la incorporació de nous objectes als esquemes ja existents. Es pot donar l'assimilació sense l'acomodació.

Bricolatge (capítol 2): terme emprat per primera vegada per Claude Lèvi-Stauss. Seran aquell conjunt de solucions, arranjaments,... fetes *in situ* i a mà, sense planificacions ni intervencions institucionals. Són solucions ràpides, fàcils i autogestionades, dutes a terme per les pròpies persones implicades.

Bullying (capítol 6): paraula anglesa que designa actituds com la intimidació, la tirania o les conductes ofensives i humiliants, per a sotmetre i ridiculitzar a persones o grups de persones.

Capital (capítol 2): serà la qualitat i la quantitat de relacions socials, xarxes, amistats, (capital social), coneixements i habilitats (capital cultural), o poder adquisitiu (capital econòmic), del que una persona disposa.

Cadenes migratòries (capítol 6): ajut i connexió entre immigrants d'un mateix origen, en el qual els primers que arriben atrauen i ajuden als altres i així successivament.

Cognició (capítol 2): operació mental (pensament, abstracció, classificació, síntesis,...) que té a veure amb la manera que tenim de processar la informació, realitzem plans o adquirim coneixements.

Condicionament clàssic (capítol 2): és un tipus d'aprenentatge en el que un estímul inicialment neutre adquireix la capacitat de provocar una resposta (resposta condicionada), perquè s'ha associat repetides vegades a un estímul incondicionat que provoca una resposta particular (resposta incondicionada).

Conductisme, (o també *behaviorisme*) (capítol 2): escola psicològica que posa l'accent en l'estudi dels comportaments observables i en el paper de l'ambient com agent causal del comportament. L'estudi de la conducta haurà de circumscriure's a l'estudi de les dades objectivament observables i mesurables del comportament. Té com a fonts el funcionalisme, la psicologia animal i el connexionisme amb Thorndike. Les seves teories bàsiques són l'objectivitat, l'ambient i la visió mecanicista de la conducta.

Constructivisme (capítol 2): entén el procés d'aprenentatge humà com una articulació de construccions mentals elaborades activament per a cada individu. J. Piaget en fou el precursor i considerava que l'educació havia de promoure en els alumnes la creació d'estructures mentals actives configurades com a esquemes de coneixement.

Criptorquídia (capítol 6): immaduresa de l'aparell sexual masculí, on un o dos dels testicles queda amagat a l'abdomen.

Depressió (capítol 6): estat de pèrdua d'energia, interès i motivació per a desenvolupar tasques, que persisteix durant molt de temps, interferint el funcionament ordinari de la persona. Les causes poden ser per dèficits cognitius, per indefició, per genètica o per causes bioquímiques. Les depressions poden ser unipolars, bipolars (amb episodis de mania), reactives o exògenes (es donen com a resposta a algun fet) o depressió de procés o endògena (que sorgeix sense raó aparent)

Desenvolupament cognitiu (capítol 2): procés pel qual els nostres processos de pensament canvien, influint en la manera com adquirim i utilitzem el coneixement.

Ecolalia (capítol 6): repetició involuntària i constant d'una síl·laba, paraula o frase escoltada anteriorment.

Educació (capítol 2): segons quina sigui la tendència etimològica es diu que la paraula "educació" prové, o bé del verb llatí "*educare*", o bé del verb "*educere*". En el primer dels significats l'educació s'entén com una acció aliena a la persona, com una acció externa a la voluntat de l'individu, doncs *educare* significa *alimentar* o *criar*. En el segon dels casos, *l'educere* és un procés de maduresa i desenvolupament intern, on la persona manté una actitud activa i volutiva en el seu procés de creixement. *Educere* significa extreure de dins cap enfora.

Emoció (capítol 2): terme que fa referència a la reacció subjectiva d'una persona cap a l'ambient. Les emocions inclouen respostes neurals i hormonals. Quan són activades emeten una reacció adaptativa que l'individu experimenta com a agradable o desagradable.

Enanisme psiosocial (capítol 6): Infants que tenen una alçada i pes reduïts causats per situacions d'estrès en els primers moments de la vida, i per inhibeix el son profund.

Endorfines (capítol 7): són substàncies químiques, neurotransmissors, que s'alliberen a través de la medul·la espinal cap al torrent sanguini. Se les coneix com les hormones de la felicitat perquè tenen un alt poder opiàtic. Activitats com fer esport, ballar, escoltar música, banyar-se, menjar xocolata o prendre el sol, en fan augmentar el seu nivell en sang, i en conseqüència es redueix la sensació de dolor, es millora el humor i es potencien les funcions del sistema immunològic.

Errors aleatoris (capítol 4): obeeixen a l'atzar, a les situacions conjunturals de les persones, les situacions i els procediments. Són errors que distorsionen la mesura d'un fenomen, un conjunt de variables, els efectes dels quals, ens són desconeguts i imprevisibles. La quantitat d'errors aleatoris està inversament relacional amb el grau de fiabilitat de la mesura de l'instrument.

Errors sistemàtics (capítol 5): derivats de la Validesa. Segueixen regles fixes, com per exemple un termòmetre que sempre mesuri dos grau per sobre de la temperatura real. Un instrument pot ser fiable i tenir errors sistemàtics, i per tant no ser vàlid.

Esquemes de coneixement (capítol 2): estructuració mental d'un aprenentatge que es forma a partir de les informacions que provenen de l'exterior i es connecten amb altres elements de l'estructura cognoscitiva. Es van modificant de manera natural per la pròpia evolució dels processos d'aprenentatge.

Esquizofrènia (capítol 6): estat de psicosi caracteritzat per deliris, al·lucinacions o trastorns de pensament. Aquest estat no permet establir relacions o mostrar emocions i provoca la "desconnexió" amb la realitat.

Estrès (capítol 6): és el judici cognitiu que produeix certa por davant d'un estímul o tasca, per la percepció de la incapacitat de donar-li resposta adequada. Un cert grau d'estrès és estimulatiu per a la orientació cap a la tasca, però esdevé desadaptatiu quan no hi sabem afrontar-nos-hi. Què les estratègies d'afrontament siguin adequades i adaptatives, dependrà de certs factors: percepció personal, estil cognitiu, experiència passada, xarxes de recolzament, mecanismes de defensa i capacitat adaptativa.

Estructuralisme (capítol 2): escola psicològica desenvolupada per Wundt i Titchener, que posa l'èmfasi en els elements que estructuren la ment.

Exclusió social (capítol 2): és el procés social d'aïllament d'un individu o grup respecte a les possibilitats laborals, econòmiques, polítiques i culturals, a les que els altres si hi tenen accés i en gaudeixen. Hi ha dues maneres d'apropar-se al problema de l'exclusió social, o bé des del maniqueisme, pensant que la societat es divideix en integrats i exclosos, o bé des d'una visió més complexa, entenen el procés en funció de la tipologia d'exclusió, la intensitat de la exclusió,...

Famílies biresidencials (capítol 6): família que manté les vinculacions afectives, el contacte, i la relació, tot i tenir part dels membres de la família residencials en d'altres països.

Fiabilitat (capítol 5): consistència d'una prova en la mesura del comportament d'un individu o grup. Fa referència a l'instrument de mesura, a la seva adequació i calibrat, perquè mesuri el més exactament possible el que pretenem. Una prova pot ser fiable però no vàlida (mai al revés). Pot provocar errors aleatoris *.

Fòbia (capítol 6): és un estat de por clínica i persistent davant de objectes o situacions concretes. Poden ser monosimptomàtiques (referència a un sol tema) o polisimptomàtiques (referència a diferents temes).

Funcionalisme (capítol 2): escola psicològica, representada per James i Dewey, que s'ocupa més del que fa la ment que dels seus elements o estructures. Corrent de pensament iniciat a principis del segle XX que s'orientà en contra dels partidaris de l'estructuralisme de W. Wundt i G. B. Titchener.

Habitus (capítol 2): serà el conjunt de maneres de veure, sentir, percebre i actuar dels agents socials. Aquest estil de percepció de la realitat està forjat per les estructures socials. Es produeix per la força de la costum, és quelcom que sembla natural però que no ho és. Té relació amb l'herència

familiar i amb l'educació rebuda, encara que els resultats no són ni fixes ni predeterminats. *L'habitus* és la subjectivitat socialitzada.

Hipòtesi (capítol 4): predicció sobre el resultat d'una investigació.

Humanista, model (capítol 2): segons Rogers i Maslow, l'objectiu de tota persona és aconseguir l'autorealització i l'autoactualització. Està considerada la "tercera força" de la psicologia i posa l'èmfasi en el comportament humà sa.

Interculturalitat (capítol 6): ens porta a una interacció social. És una acció, i per tant, implica moviment i una certa voluntat de ser duta a terme. És una expressió nova per a definir el pluralisme cultural que, promou una praxis generadora de igualtat, llibertat e interacció positiva en les relacions entre subjectes individuals o col·lectius culturalment diferenciats.

Interaccionisme simbòlic (capítol 2): és el mètode pel qual podem estudiar els comportaments i respostes de les persones en funció de l'articulació amb aquestes. Les accions es defineixen en base a la interpretació i significació que donem als símbols social.

Locus de control (capítol 6): estil d'atribucions externes o internes dels fets.

Metacognició (capítol 2): és la manera d'aprendre a raonar sobre el propi raonament, la manera que tenim de pensar, d'aprendre i de reflexionar. És un macroprocés que es dona en estats de consciència alts i amb una alta motivació per a dur-lo a terme. El procés de la metacognició requereix una activitat cognitiva completa.

Motivació intrínseca (capítol 2): són conductes de recerca i d'increment d'estimulació externa que no suposen uns incentius externs, ni estan mediades de cap recompensa externa. Les conductes exploratòries en

són un exemple, i estan dirigides per la necessitat de competència i d'efectància o causació.

Multiculturalitat (capítol 6): implica la coexistència en un mateix espai social de individus o grups de diferents cultures. És la primera expressió del pluralisme cultural, que promou la no discriminació per raons de raça o cultura, el reconeixement de la diferència cultural.

Neurosi (capítol 6): trastorns mentals que sorgeixen de l'ansietat. Els símptomes dificulten el normal desenvolupament social i psicològic de la persona, però no la bloqueja.

Obsessiu-compulsiu, trastorn (capítol 6): desordre mental caracteritzat per idees, pensaments i impulsos (obsessions), i repeticions persistents d'actes i conductes (compulsions).

Paradigma (capítol 3): el concepte de paradigma pot ésser analitzat des de tres perspectives diferents: *metafísica, sociològica i científica*.

El paradigma, com a concepte *metafísic*, tindrà a veure amb el canvi de mentalitat de les persones; els fenomenalistes i els estructuralistes tenen concepcions diferents de la realitat; com a concepte *sociològic* el paradigma s'entén com una necessitat social concreta i específica de observar, analitzar, publicar, transmetre coneixements, fer determinats congressos o dissenyar revistes,...

S'entén com una *cohesió* de grup dins de la *comunitat científica*. En aquest sentit podem dir que els paradigmes estan arrelats a uns moments històrics i socials determinats.

Postmodernitat (capítol 2): moment social que representa la culminació d'un procés de secularització de gairebé tots els àmbits socials. És també la representació de la globalització, on les noves tecnologies han dibuixat els mapes econòmics i comunicatius del món, creant xarxes científiques i

tecnològiques que vinculen a uns quants, però que perpetuen els processos de exclusió social i pobresa d'altres.

Amb la postmodernitat també cauen els despotismes il·lustrats i certs totalitarismes, creixent així el relativisme dels valors morals (el politeisme axiològic al que fa referència Adela Cortina, 1997:50), i la inestabilitat dels sistemes socials i els rols que dirigeixen la conducta humana.

Prader Willi, síndrome (capítol 6): és una malaltia congènita que es caracteritza per la obesitat, la disminució del to muscular (hipotonia), la disminució de la capacitat mental i hipogonadisme (el centres cerebrals que controlen les gònades –la pituïtària i el hipotàlam-, no funcionen apropiadament).

Prejudici (capítol 2): actitud negativa cap a una o certes persones, pel sol fet de pertànyer a un grup determinat.

Programació Neurolingüística (PNL) (capítol 8): la PNL és un conjunt de tècniques i habilitats per comunicar, pensar i sentir de manera efectiva., en els que utilitza els diferents sistemes representatius (el visual, l'auditiu i el cinestèsic). Estudia com usem el llenguatge per donar sentit a experiències pròpies i per transmetre-les als altres.

Psicosi (capítol 6): alteració psicològica que suposa la pèrdua de contacte amb la realitat. Els deliris i les al·lucinacions en són símptomes

Reflex miotàtic (capítol 6): l'estirament d'un múscul provoca a la vegada la seva contracció. És un exemple de control automàtic a nivell de medul·la espinal.

Reproducció social (capítol 2): mecanisme social pel qual els predecessors repeteixen per assimilació, capital i habitus els comportaments dels seus progenitors, talment a forma d'herència social.

Validesa (capítol 5): fins a quin punt un test mesura el que suposa que ha de mesurar. Es pot fer una mesura amb molta precisió i estabilitat, però si mesura quelcom diferent del que es pretenia mesurar, no ens servirà de res. Tracta de determinar la manera com la realitat queda reflectida en la mesura que fem d'ella. Per exemple, si volem mesurar la intel·ligència que el que obtinguem sigui realment la intel·ligència i no una altra cosa.

Variable dependent (capítol 3): factor que pot (o no) canviar com a resultat de la manipulació de la variable independent.

Variable independent (capítol 3): factor manipulat per la persona que experimenta.

Violència (capítol 6): és una acció intencionada i agressiva pròpiament humana i cultural, que té l'objectiu de obtenir el control i la dominació d'altres territoris, persones o objectes.